

İRAN'IN BÖLGESEL FAALİYETLERİ VE GÜÇ UNSURLARI

SETA

ABDULLAH YEGİN

**İRAN'IN BÖLGESEL
FAALİYETLERİ
VE GÜÇ UNSURLARI**

İRAN'IN BÖLGESEL FAALİYETLERİ VE GÜÇ UNSURLARI

ABDULLAH YEGİN

SETA

Abdullah YEGİN

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nden mezun oldu. 2000-2005 yılları arasında İran'da Şii teopolitiği ve Ortadoğu üzerine çalışmalar yaptı. İki kitap çevirisi ve çeşitli tercüme, telif makaleleri yayınlandı. Halen Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü'nde Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkiler alanında yüksek lisans yapmaktadır. SETA'da Dış Politika alanında araştırmacı olarak çalışmıştır.

SETA Kitapları 16

ISBN: 978-605-4023-94-3

© 2017 SET Vakfı İktisadi İşletmesi

1. Baskı: Şubat 2017, İstanbul

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Editör: Mehmet Akif Memmi

Düzeltili: Mustafa Said İşeri

Tasarım ve Kapak: Hasan Suat Olgun

Baskı ve Cilt: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA Kitapları

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
BİR	
İRAN'IN GÜÇ UNSURLARI	9
İRAN'IN YUMUŞAK GÜCÜ	11
GİRİŞ	11
Gücün Tanımı ve Unsurları	12
İran'ın Yumuşak Gücü	16
Devrim İhracı	17
İran'ın Yumuşak Güç Enstrümanları	20
İran'ın Yumuşak Güç Alanları	22
İran'ın Yumuşak Güç Konusundaki Sorunları	27
Sonuç	28
İRAN'IN SERT GÜCÜ	31
Giriş	31
İran'ın Jeopolitik Konumu	32
Enerji Jeopolitiği	35
İran'ın Savaş Kapasitesi	38
İran'ın Savunma Stratejisi	49
Sonuç	55

İKİ	
İRAN'IN BÖLGESEL FAALİYETLERİ	57
GİRİŞ	59
İRAN'IN LÜBNAN'DAKİ FAALİYETLERİ	62
İran-Lübnan İlişkileri	63
Hizbullah	68
Hizbullah-İran İlişkileri	73
İRAN'IN AFGANİSTAN'DAKİ FAALİYETLERİ	77
Yeni Afganistan'ın Dizaynında İran'ın Rolü	80
İran'ın Afganistan'a Yönelik	
Ekonomik Faaliyetleri ve Nüfuzu	81
İran'ın Afganistan'a Yönelik	
Kültürel Faaliyetleri ve Nüfuzu	87
İran'ın Afganistan'a Yönelik	
Politik Faaliyetleri ve Nüfuzu	91
İran'ın Afganistan'da Ulaşmaya Çalıştığı Hedefler	95
İRAN'IN İRAK'TAKİ FAALİYETLERİ	99
Saddam Sonrası Şiiiler	104
Yeni Irak'ta Şii Hareketler	106
Iraklı Şiiilerin İran'a Yaklaşımı	108
Irak'ta Şii Hareket ve Eğilimler	114
İRAN'IN SÜRİYE'DEKİ FAALİYETLERİ	124
İRAK VE SÜRİYE'DE İRAN SAVAŞÇILARI: HAREM FEDAİLERİ	135
SONUÇ	145
EK: HARİTALAR	147

ÖNSÖZ

Uluslararası ilişkilerde en genel anlamıyla, istenilen hedefe ulaşmak için ötekinin davranışları üzerinde etkide bulunma kabiliyeti olarak tanımlanan güç, uluslararası ilişkiler disiplininin en önemli ve başat kavramlarından biridir. Farklı unsur, etken ve yöntemlerle uygulanmasından ötürü gücün birçok çeşidi olduğu sonucu genel kabul görmüştür. Yine de temel güç unsurları söz konusu edildiğinde güç genel olarak yumuşak ve sert olarak iki üst başlık altında değerlendirilmektedir. Sert güç ile doğal kaynaklar, toplum, sermaye, askeri kapasite ve savaş yeteneği gibi özellikler kastedilirken özellikle son çeyrek yüzyılda gittikçe artan bir öneme sahip olan yumuşak güçten kastedilen ise daha çok kültür, ideoloji, idealler ve ahlaki değerler gibi araçlardır. Devletler sahip oldukları bu unsurları kullanarak diğer devletlerin davranışlarını etkileyip değiştirmeye çalışmaktadırlar.

Ortadoğu'nun önemli devletlerinden biri olan İran İslam Cumhuriyeti söz konusu olduğunda da aynı durum geçerlidir. İran miras aldığı köklü medeniyet ve kültürün yanı sıra güçlü ideolojik ve mezhepsel aidiyetleri sayesinde yumuşak güç açısından önemli potansiyel ve imkanlara sahiptir. İran'ın hangi özelliklerinin onun yumuşak gücünü oluşturduğu, bu özelliklerin hangisinin ne zaman öne çıktığı ve hangi yumuşak güç unsurunun kullanımından daha fazla fayda sağlamayı umduğu gibi soruların cevaplanması İran dış politikasının anlaşılmasında önemli imkanlar sağlayacaktır.

Öte taraftan İran bugün Suriye'den Yemen'e, Irak'tan Lübnan'a kadar birçok ülkede doğrudan ya da dolaylı dahil olduğu mücadele-

lerde etkili olabilmek için bütün gücünü kullanmaktadır. Bu yüzden özellikle son yıllarda birçok noktada somut görünürlüğü artan ve değişik güç unsurlarıyla etkin varlık gösteren İran'ın sert gücünün analizi de önem kazanmaktadır. Özellikle bölgede fay hatlarının gittikçe derinleştiği, mücadelenin dozunun artarak sıcak çatışmaya ve fiili savaşa dönüştüğü dikkate alındığında söz konusu mücadele ve çatışmanın önemli aktörleri arasında başı çeken İran'ın ne türden sert güç enstrümanlarına sahip olduğunu tespit etmek gerekmektedir. İran'ın coğrafi konumu, stratejik noktalara hakimiyeti, enerji kaynakları ve yolları konusundaki avantajları, askeri gücü, benimsediği savunma konsepti ve vekalet savaşlarındaki rolü gibi sert güç unsurlarının incelenerek konuya dair genel bir çerçeve çizilmesi, İran'ın sınır ötesi çatışmalardaki avantaj ve zayıf noktalarının tespitinin yanında bu tavır ve yaklaşımını ne ölçüde sürdürebileceğine dair öngöründe bulunmak açısından da fayda sağlayacaktır.

Bu kitabın güç unsurları başlıklı bölümü daha önce SETA tarafından iki ayrı analiz olarak yayımlanmıştır. Ancak İran'ın güç unsurlarından nasıl faydalandığının daha iyi anlaşılması için somut örnekler üzerinden gitmek faydalı olacaktır. Bu amaçla çalışma genişletildi ve İran'ın bölgesel faaliyetlerinin birkaç ülke üzerinden anlatımı hedeflendi. Elbette İran'ın etkinlik gösterdiği veya göstermeye çalıştığı ülkeler bu çalışmada yer aldığı kadarıyla sınırlı değildir. Burada İran'ın farklı güç unsurlarını nasıl kullandığını daha iyi açıklayabilmek amacıyla ülke seçiminde İran'ın farklı güç kullanma tercihleri dikkate alınmıştır. Bu şekilde İran'ın tüm dünyada uyguladığı politika ve güç kullanım stratejilerini anlamak mümkün olabilecektir.

BİR

İRAN'IN GÜÇ
UNSURLARI

İRAN'IN YUMUŞAK GÜCÜ

GİRİŞ

“Güç” kavramı uluslararası ilişkilere dair ortaya konan teori ve analizlerde oldukça önemli bir yere sahip olup genel olarak uluslararası ilişkilerin merkezi kavramı olarak kabul edilmektedir. Tanımı, bileşenleri, çeşitleri ve kullanım alanları gibi güce dair akla gelebilecek hemen her konuda oldukça hacimli ve nitelikli çalışmalar yapılmış ve bu alanda tatmin edici bir literatür ortaya çıkmıştır. Bunlardan gücün çeşitleri konusunda yapılan çalışmalarda birçok güç çeşidi ortaya konmuşsa da ağırlıklı olarak “sert” ve “yumuşak” güç olarak iki başlık altında toplanmıştır.

Bu bölümde İran'ın uluslararası ilişkilerdeki güç unsurlarının birçok yönü ile incelenmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda öncelikle İran'ın yumuşak ve sert gücü temel bir çerçevede ele alınacak, ardından bu gücün ülkeler ve/veya bölgeler düzeyinde kullanımı ve etkisi araştırılacaktır. Kitabın bu ilk bölümünde İran'ın yumuşak gücü genel hatları ve teorik çerçevesi ile aktarılacaktır.

Uyguladığı politikaların meşruiyetini göstermek amacıyla İran'ın yumuşak güç unsurlarından faydalanma çabası gücün yeni yüzü olarak görülebilir. Bu güç kültürel, ideolojik, politik ve düşünsel unsurların bir bileşimidir. Kendine has yönetim biçimi ve bundan kaynaklı dış politika anlayışı sayesinde İran özgün yumuşak güç unsurlarına sahip bir devlet olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bugün İran birçok ülkede etkili olabilmek için büyük çaba sarf etmektedir. Özellikle son yıllarda birçok bölgede somut görünürlüğü artan ve değişik güç unsurlarıyla etkin varlık gösteren İran'ın hangi güç unsurlarına sahip olduğu ve bu gücü nerede, nasıl kullandığı önem kazanmaktadır. İran bir yandan miras aldığı köklü medeniyet ve kültürün yanı sıra güçlü ideolojik ve mezhepsel aidiyetleri sayesinde yumuşak güç açısından önemli potansiyel ve imkanlara sahiptir. İran'ın hangi özelliklerinin onun yumuşak gücünü oluşturduğu, bu özelliklerin hangisinin ne zaman öne çıktığı ve hangi yumuşak güç unsurunun kullanımından daha fazla fayda sağlamayı umduğu gibi soruların cevaplanması İran dış politikasının anlaşılmasında önemlidir.

Diğer taraftan bölgede fay hatlarının gittikçe derinleştiği, mücadelenin dozunun artarak sıcak çatışma ve fiili savaşa dönüştüğü dikkate alındığında söz konusu mücadele ve çatışmanın önemli aktörleri arasında başı çeken İran'ın ne türden sert güç enstrümanlarına sahip olduğunu da tespit etmek gerekmektedir. İran'ın coğrafi konumu, stratejik noktalara hakimiyeti, enerji kaynakları ve yolları konusundaki avantajları, askeri gücü, benimsediği savunma konsepti ve vekalet savaşlarındaki rolü gibi sert güç unsurlarının incelenerek konuya dair genel bir çerçeve çizilmesi gerekmektedir. Bu, İran'ın sınır ötesi çatışmalardaki avantaj ve zayıf noktalarının tespitinin yanında mevcut tavır ve yaklaşımını ne ölçüde sürdürebileceğine dair öngöründe bulunmak açısından da fayda sağlayacaktır.

SETA

